

Identiteitsvorming by Ses Individue wat in hulle Kinder- en Adolessentejare Lede van die Wagtoring-organisasie was

Dr M.A. Venter

Departement Verdere Onderwysopleiding

Skool vir Opvoedkunde

Posbus 392

UNISA

0003

Suid-Africa

ventema@unisa.ac.za

Die doel van hierdie artikel is nie om die geloofstandpunte van die Wagtoring-organisasie aan te val of te bevraagteken nie. Deur hoofsaaklik op die werkswyse van die organisasie te fokus, word die selfkonsepvorming van vier persone wat in die organisasie grootgeword het en twee wat onderskeidelik as adolessent en as naskoolse jeugdige aangesluit het, ondersoek.

Synopsis

Nothing, it seems, could be more personal and individual than how we answer the question 'Who am I?' But, as it turns out, our answer is powerfully shaped by the culture in which we grew up and developed our self-concept (Bordens & Horowitz, 1995:49).

The impressions of the self are established in the group in which a child grows up. For the purpose of this article, a literature study was conducted which aimed at highlighting a few important aspects of self-concept formation among young children, by focusing in particular on essential

environmental requirements in the process of adequate self-concept formation.

*Owing to its distinctive characteristics, the Watchtower Organization may be regarded as an organisation which not only sets exceptionally high standards for its members, but also has an influence at all levels of their everyday lives. Organisations such as these are regarded as **cults** by certain researchers, while others classify them as **closed, high demand groups** (Furnari, 2005:1).*

By focusing on the operational methods of the Watchtower, this article elucidates the process of self-concept formation of four people who have been longstanding members and two other individuals who joined the Organisation as adolescents and post-school juveniles. This article briefly discloses certain processes that influence self-concept formation. The article also raises the argument that certain inherent operational methods of the Watchtower Organisation may be detrimental to the establishment of an adequate self-concept among children and adolescents.

1. Inleiding

In die vroeë kinderjare fokus kinders baie op hulle fisiese omgewing. Hulle leer om objekte te hanteer en besef so dat hulle apart is van die objekte. Verder vestig hulle hul aandag op mense en vroeë interpersoonlike ontmoetings (*encounters*) vind plaas. Hierdie eerste fisiese en emosionele distansiering is die begin van identiteitsvorming – van die beantwoording van die vraag: **Wie is ek?** Dié ontmoetings vorm die grondslag van sosiale ontwikkeling.

Die sosiale kognisie van kinders verskuif nie net van objekte na mense nie, maar ook van konkrete na abstrakte sake. Volgens Berk (2003:436) sien kinders eers sigbare kenmerke raak, soos die gedrag van die mense om hulle. Daarna raak hulle egter ook bewus van interne prosesse, die bestaan van behoeftes, geloof, intensies, vermoëns en houdings.

Vrae wat na vore kom is: Hoe gee kinders betekenis aan hulle leefwêreld? Hoe beïnvloed hul leefwêreld hul siening van hulleself? Hoe beïnvloed inligting/terugvoer uit hulle leefwêreld die interne gesprek wat in die kleuterjare begin en lewenslank voortduur? Wat benodig kinders uit hulle omgewing om 'n toereikende, stabiele selfkonsep te ontwikkel? Antwoorde op hierdie vrae kan lig werp op die invloed wat 'n sekere omgewing op die identiteits- en selfkonsepvorming van kinders kan hê.

In haar werk as opvoedkundige sielkundige konsulteer die outeur dikwels met gesinne en individue wat geraak is deur hul lidmaatskap by 'n geslote,

hoë-eise-groep (*closed, high demand group*), waarvan die Wagtoring-organisasie 'n voorbeeld is (Furnari, 2005:1). Die outeur het waargeneem dat sodanige persone dikwels tot in hul diepste wese deur hierdie tipe beïnvloeding geraak word en vir jare met emosionele, sosiale en geestelike probleme worstel. Die vraag wat ontstaan is, hoe hierdie individue hul kinderjare in die Wagtoring-organisasie beleef het.

1.1 Navorsingsvraag

Hoe word sekere aspekte van die selfkonsep deur die werkswyses van die Wagtoring-organisasie beïnvloed?

1.1.1 Sekondêre navorsingsvrae

- Wat het kinders uit hulle omgewing nodig om 'n toereikende selfkonsep te vorm?
- Watter wêreldsiening word aan kinders in die Wagtoring-organisasie voorgedra en hoe beïnvloed dit lede, en veral kinders, se gedrag en verhoudings met mense, die self en God?

1.2 Die doel van die artikel

Om –

- enkele elemente van selfkonsepvorming te identifiseer;
- die wêreldsiening van die Wagtoring-organisasie kortliks te beskryf; en
- deur middel van 'n empiriese studie vas te stel watter invloed die werkswyses van die Wagtoring-organisasie op ses individue se selfkonsepvorming gehad het.

1.3 Metodologie

Die ses respondente by hierdie studie het almal by die outeur terapeutiese hulp ontvang, behalwe John, wat ingestem het tot 'n gesprek. Almal het ingewillig dat die outeur hulle inligting en eie weergawes, waar van toepassing, vir navorsingsdoeleindes kon gebruik. Die outeur is in besit van bandopnames en transkripsies van die gesprekke wat met hulle gevoer is, hoofsaaklik in die vorm van semi-gestruktureerde terapeutiese onderhoude, en in sommige gevalle stukke wat hulle self geskryf het. Al die respondente se name is vir doeleindes van hierdie artikel verander en die gemeentes waar hulle lede was, is verswyg om hulle identiteit te beskerm. Biografiese inligting kom onder “**Besonderhede van respondente**” voor.

Tydens gesprekke met die ses individue het sekere aspekte van hul identiteitsbeleving opgeval, byvoorbeeld hul identiteitsvorming en sosiale verhoudings. Omdat selfkonsepontwikkeling as sodanig 'n omvattende

studie sou verg, veral die selfkonsepointwikkeling van kinders en adolessente, poog dié artikel nie om die selfkonsepointwikkeling van die kinderjare tot die adolessensie omvattend na te vors nie, maar lig dit slegs enkele aspekte van selfkonsepointwikkeling uit, bespreek dit kortliks en bring die ervarings van die respondente daarmee in verband. Die doel van die artikel is om te wys hoe die respondente se selfkonsep deur hulle belewings as kinders in Jehovah-getuie-ouerhuise beïnvloed is.

Voorts word daar ’n kort oorsig oor selfkonsepointvorming gegee, gevolg deur ’n bondige bekendstelling van die Wagtoring-organisasie. Daarna word enkele aspekte van selfkonsepointvorming bespreek en die werksywes van die Wagtoring-organisasie word daarmee in verband gebring. Kommentaar deur respondente oor hulle eie belewings word deurlopend verskaf.

2. Selfkonsepointvorming

Selfkonsepointvorming is al vanaf verskeie perspektiewe benader en bestudeer. Dit kom daarop neer dat individue afleidings oor hulleself maak deur na hul eie gedrag en mense se reaksies daarop te kyk. Rogers (1961:2) se bekende definisie van die selfkonsep lui soos volg:

[The self concept].. can be defined as the organized consistent conceptual gestalt composed of perceptions of the characteristics of the ‘I’ or ‘me’ and the perceptions of the relationships of the ‘I’ or ‘me’ to others and to various aspects of life, together with the values attached to these perceptions. It is a gestalt which is available to awareness though not necessarily in awareness. It is a fluid and changing gestalt, a process, but at any given moment it is a specific entity.

Mense beskik oor ’n hoeveelheid inligting oor hulleself. Hierdie inligting is nie staties nie, maar vloeibaar deurdat dit op eksterne faktore reageer en daardeur beïnvloed word (Bhugra, 2002:239-252).

Die versameling en organisering van inligting vind plaas deur ’n aktiewe agent wat **die self** genoem kan word. Hierdie “ekself” en die “myself” is al meer as ’n eeu gelede deur die filosoof, William James, geïdentifiseer en word soos volg deur Berk (2003:436) beskryf: Die “ekself” is ’n mens se vermoë om te dink en op te tree, en om te besef dat jy apart van ander bestaan. Dit weerspieël die vermoë om ’n innerlike lewe te hê en om dieselfde mens te bly. Die “myself” is die deel van die self waarop die “ekself” kan fokus, ’n objek van kennis en evaluasie. Die “myself” bevat die kwaliteite wat van die persoon ’n unieke mens maak, naamlik sy of haar voorkoms, persoonlikheidstrekke, ensovoorts. Die “ekself” as subjek kan dus op die “myself” as objek fokus. Malon, Paulus en Hurdley (1994:51-61) sê: “Self is elusive because it can exist even as it reflects on its existence.”

2.1 Die ideale self en identiteitsvorming

Hoe weet kinders waarna hulle moet streef? Hulle internaliseer belangrike mense naby aan hulle se houdings en verwagtinge en 'n **ideale self** word gevorm, naamlik 'n beeld van wat die persoon graag wil wees (Rogers, 1961:200). Hierdie verwagtinge word nie alleen deur belangrike ander mense nie, maar ook deur die kind self gekoester. Markus en Nurius (1986:954-969) noem hierdie ideale self die **moontlike self** (*possible self*) of die **begeerde self** (*desired selfconcept*). Dit is die prentjie wat mense ontwikkel van hoe hulle dink hulle moet word.

Die **begeerde self** bestaan uit drie aspekte, naamlik die geïdealiseerde beeld, (*idealised image*), die verbintenis tot hierdie ideale self, en die morele aspek (Eisenberg & Fabes, 1999:318-338). Met ander woorde, die persoon skep 'n prentjie van die geïdealiseerde self. Hy/sy verbind hom/haarself daartoe en glo dat die bereiking van die geïdealiseerde self vir hom/haar waarde as mens sal besorg (Bhugra, 2002:240-252). Gedagtes, gevoelens en gedrag word ingespan om hierdie ideaal na te streef. Met ander woorde, die najaag van die ideale self sluit alle aspekte van die persoon in.

By die sielkundig-gesonde persoon is die ideale self min of meer realisties en bereikbaar, en in harmonie met die selfkonsep. Soms kan daar egter 'n diskrepansie tussen die ideale en die ware self ontstaan, veral waar 'n onrealistiese, onbereikbare **ideale self** aan iemand voorgehou word. In sulke omstandighede kan die individu gepreokkupeerd raak met hierdie begeerde self, wat tot intense spanning (*strain*), 'n verhoogde sensitieweit vir kritiek en uiterste kwesbaarheid (*vulnerability*) kan lei (Bhugra, 2002:240-252). In uiterste gevalle, waar daar 'n te groot verskil tussen die ware en die ideale self ontstaan, kan dit selfs tot disintegrasie van die persoonlikheid lei (Meyer, Moore & Viljoen, 1997:461).

Identiteitsvorming word soos volg beskryf

[It is]...simultaneous reflection and observation, a process taking place on all levels of mental functioning, where the individual judges himself in the light of what he perceives to be the way in which others judge him. Furthermore, the process described is always changing and developing: at its best it is a process of increasing differentiation, and it becomes ever more inclusive as the individual grows aware of a widening circle of others significant to him, from the maternal person to "mankind" (Erikson, 1968:22).

Volgens Erikson kom toereikende identiteitsvorming binne 'n groep soos die gesin, portuurgroep of religieuse groep daarop neer dat die individu in staat moet wees (toegelaat moet word) tot selfdifferensiasie (Gassin, 1999:604-605). Die kind raak eers daarvan bewus dat hy/sy apart van ander bestaan en daarna volg 'n geleidelike bewuswording daarvan dat hy/sy ook deel van 'n groep is.

Opsommend kan gesê word dat kinders net in staat is om 'n toereikende, realistiese selfkonsep te ontwikkel as daar aan sekere behoeftes voldoen word. Eerstens wil hulle veilig voel en belangrike mense om hulle kan vertrou. Dié gevoel van veiligheid sluit fisiese veiligheid en beskerming in. Kinders benodig kongruente terugvoer uit hulle omgewing sodat hulle hul eie leefwêreld en ander se gedrag kan antisipeer en hul eie gedrag en gevoelens op 'n stabiele manier kan beoordeel. Die norme en waardes wat hulle ouers aan hulle voorhou, moet in hulle omgewing uitgetoets en uitgeleef word, byvoorbeeld in die skool en in hulle portuurgroep. Die outonomie wat in die klein groep geleer word, kan in die skool en samelewing met selfvertroue beoefen word. Hulle wil graag deel van 'n groepie maats wees en in 'n gesonde kompeterende atmosfeer hulle talente ontdek en uitleef. Kinders wil graag waardevol en spesiaal voel.

3. Die Wagtoring-organisasie

Die Jehovah se Getuies se wettige naam is die *Watch Tower Bible & Tract Society*. Daar word na die Organisasie verwys as *The Society*, *The Organization* en somtyds *Brooklyn* (omdat die Organisasie se hoofkwartier in Brooklyn, New York, is) of net *The Watchtower* (die titel van hulle amptelike tydskrif). Lede word baie sterk beheer deur *The Governing Body* ('n groep van ongeveer twaalf mans wat die bestuur van die Wagtoring-organisasie vorm). Jehovah se Getuies verwys na hulleself as *Witnesses* (Getuies), *J.W.'s* (Jehovah se Getuies), *brothers and sisters in the truth, the friends*, of soms bloot *Christians* (Bergman, 1992:9).

Daar word na die plekke van samekoms as *Kingdom Halls* (koninkryksale) verwys. Die mense wat byeenkomste bywoon, word die *congregation* (gemeente) genoem. Die *elders* (ouer manne) is mans wat die plaaslike gemeentes bestuur.

Volgens Tobias en Lalic (1994:13) vertoon sogenaamde *geslote, hoë-eise groepe*, soos die Wagtoring-organisasie, onder andere die volgende kenmerke:

- Daar word baie harde werk van lede verwag, asook algehele toewyding, wat enige bevraagtekening van die Organisasie uitsluit. Lede se persoonlike waardesisteem moet met die groep se waardes vervang word.
- Daar word soms van lede verwag om hulle studie, loopbane en gesinne op te gee om lang ure te spandeer aan take wat op die Organisasie se belange gerig is. Take kan die verkoop van lekkers, boeke en blomme, fondsinsameling, die werwing van nuwe lede en bekendstelling van die organisasie deur middel van tuisbesoeke en die uitdeel van traktate en tydskrifte insluit.

- Lede kan fisies, sielkundig en geestelik benadeel word deur onvoldoende mediese sorg en indoktrinasietegnieke.

Die Wagtoring-organisasie verdeel gemeentelede hoofsaaklik in twee klasse. Die “goeie en getroue getuies” is diegene wat tot en met 1914 gebore is en die hemel kan beërf. Getuies wat ná 1914 gebore is, sal, ten beste, die paradys op aarde beërf indien hulle “volhard tot die einde toe”, volgens Markus 13:13. Hulle word die “slaafklas” genoem (Louw, 1977:105-117). Vir hierdie slaafklas geld daar sekere voorskrifte en riglyne, onder andere totale gehoorsaamheid aan die Organisasie, algehele aanvaarding van die Organisasie se inligting/leer, die aflê van enige kritiese denke, die uitvoer van toegewese take soos velddiens en sendingwerk, die bywoning van alle byeenkomste, die aanvaarding van die outoriteit van die bestuur (soos die ouer manne) oor die individu, voorskrifte rakende kleredrag, hare, baard en rook, die ontmoediging van deelname aan kompeterende sport, ’n verbod op “wêreldse” vriendskappe, die vier van verjaarsdae en Kersfees en die gebruik van nagmaal.¹

4. Enkele werkswyses van die Wagtoring-organisasie en respondente se beleving daarvan

Die relatiewiteit van waarheid; die goedkeuring van die vertel van leuens; die skep en instandhouding van kognitiewe dissonansie; die verpligte rapportering van sogenaamde ongehoorsaamheid; die verbod op deelname aan kompeterende sport en die vier van verjaarsdae en Kersfees; beheer oor verhoudings en denke; en die implikasies van die simbiotiese kollektiewe self word vervolgens as voorbeelde van die werkswyse van die Wagtoring-organisasie bespreek.

4.1 Die relatiewiteit van waarheid: vals profesieë en nuwe lig

Die self reguleer gevoelens, gedagtes en aksies. Dit versamel inligting, beoordeel, organiseer en gee struktuur aan ons ervarings. Die self dien as ’n kontrolemeganisme wat ons help om ons omgewing te verstaan en die uitkoms van situasies en mense se gedrag te antisipeer (Bordens & Horowitz, 1995:47). Berk (2003:156) bespreek die interessante verskynsel dat babas in die eerste weke na geboorte alreeds hulle omgewing opsom en mense se gedrag antisipeer. Hierdie soeke na sekerheid en voorspelbaarheid in die omgewing, die behoefte aan kongruente optrede deur mense om ons, begin vroeg, hou dwarsdeur die lewe aan en is nodig vir ’n stabiele verstaan van die self. Die vraag ontstaan hoe kinders reageer

1 Tydens nagmaal word die brood en wyn net rondgestuur, omdat niemand behalwe die lede wat deel is van die uitverkore groep van 144 000, die tekens mag gebruik nie.

as die bakens waarop hulle vertrou, soos die absolute waarhede waarin hulle ouers glo en waarvolgens hulle leef, enige dag kan verander.

Die Wagtoring-organisasie leer dat waarheid relatief is en enige dag kan verander. Dit word in die Organisasie beskryf as “nuwe lig”. Daar word van lede verwag om getrou alle reëls van die Organisasie na te kom en te aanvaar dat die sogenaamde waarheid enige tyd kan verander. Om hierdie punt te demonstreeer, word drie voorbeelde uitgelig. Aldrie voorbeelde hou nie noodwendig direk met kinders se lewe verband nie, maar word genoem om te demonstreeer dat die waarhede waarvolgens mense hulle geloof daagliks rig, in die Organisasie relatief en veranderbaar is. Die onvoorspelbaarheid van so ’n lewe het ’n impak op kinders, omdat dit hulle ouers, en dus ook hulle eie emosionele veiligheid, raak.

Gedurende die 20ste eeu is verskeie profesieë deur die Wagtoring-organisasie gemaak. Die lede van die Organisasie glo hierdie profesieë en daar word van hulle lede verwag om hulle lewens daarvolgens in te rig. Profesieë dat die wêreld tot ’n einde gaan kom, het al daartoe gelei dat getroue Wagtoring-lede hulle werk bedank, hulle huise verkoop en gaan sit en wag het vir die einde om aan te breek. Hierdie profesieë is gemaak vir 1914 en herhaal vir 1916,1918,1925 en uiteindelik vir 1975 (Louw, 1997:74).

In die lig van die profesieë wat vir 1975 gemaak is, het Cecilia, wat haarself as ’n lojale Getuie beskou het, die skool in 1973 op vyftienjarige ouderdom verlaat en voltyds vir die Wagtoring-organisasie begin werk. In daardie jare het sy voltyds veldwerk (deur-tot-deur-besoeke aan mense) gedoen vir ’n minimum van 15 ure per week. Sy het vyf byeenkomste per week bygewoon en gereeld die Wagtoring-organisasie se literatuur bestudeer. Ten spyte van die harde werk het sy God as wraakgierig (*vengeful*) ervaar en kon sy nie in ’n innige verhouding met Hom staan nie. Die feit dat die einde van die wêreld volgens haar naby was, het haar gedryf om mense te waarsku en selfs harder vir die Organisasie te werk. Uiteindelik kon sy nie meer die harde werk en lang ure hanteer nie en het sy van Kaapstad na Johannesburg verhuis, terwyl sy haarself as ’n *bad seed* beskou het, iemand wat nie oor die vermoë beskik om God voluit te dien nie. Sy het gevoel dat sy vir God onaanvaarbaar was.

Die relatiwiteit van die konsep “waarheid” in die Wagtoring-organisasie word geïllustreer deur ’n profesie wat, sover vasgestel kan word, die eerste keer in 1879 gemaak is en deur die jare heen verander het. Dit handel oor die opstanding van die manne van Sodom (Gen. 19:4):

“The men of Sodom will be resurrected” (*Watchtower*, 1879:8)

“The men of Sodom will not be resurrected” (*Watchtower*, 1952:338)

“The men of Sodom will be resurrected” (*Watchtower*, 1965:479)

“The men of Sodom will be resurrected” (*You can live forever in paradise on earth*, 1982:179)

“The men of Sodom will not be resurrected” (*Openbaring: sy groot klimaks is op handel* Revelations, 1988:273)

“The men of Sodom will not be resurrected” (*Watchtower*, 1988:31)

“The Men of Sodom will be resurrected” (*Insight in the Scriptures* vol 2. 985:1988)

“The men of Sodom will not be resurrected” (*You can live forever in paradise on earth*, 1989:179)

Alhoewel die Wagtoring-organisasie hom die reg voorbehou om “die waarheid” te verander, rus die onus altyd op die lid om verantwoordelikheid te neem vir die gevolge van optrede as gevolg van so ’n waarheid. Die uitwerking wat ’n reël of **nuwe lig** op ’n lid kan hê, word deur die volgende voorbeeld geïllustreer.

Die mediese etiek van die Wagtoring-organisasie het in die afgelope 100 jaar verskeie veranderinge ondergaan. Daar was eers ’n verbod op inenting, orgaanoorplanting en bloedoortapping, maar slegs laasgenoemde word tans steeds deur die Wagtoring-organisasie verbied (Stoker, 1994:45-52).

Een van die respondente vir hierdie studie, John, het as negejarige kind ’n bloedryke tumor ontwikkel wat frontaal geleë was, net agter sy voorkop. Jare het gevolg waarin sy ouers geadviseer is dat die tumor verwyder moes word, maar hulle het bly soek na ’n dokter wat bereid was om die operasie sonder ’n bloedoortapping uit te voer. Na ’n paar jaar het die tumor so vergroot dat dit John se oogkaste van vorm laat verander het. Op vyftienjarige ouderdom is John se ouers gewaarsku dat sy lewe in gevaar was, maar hy het in daardie stadium self ’n bloedoortapping geweier. Hy het selfs geweier om bloedplasma te ontvang omdat dit sekere bloeddele bevat. John sê:

I was prepared to die rather than have a blood transfusion. At the time, I think it was my mom’s decision. She was the one teaching me that I should not take blood. My father felt the same. The whole family and my church supported me.

Toe John 20 was, het ’n dokter ingewillig om die operasie sonder ’n bloedoortapping uit te voer. Die ooreenkoms was dat die narkotiseur die dokter sou waarsku as John te veel bloed verloor, waarop die operasie onmiddellik gestaak sou word. Nadat hy dan na ’n tydperk van weke aangesterk het, is die operasie hervat. Dit het vier operasies geneem om die tumor te verwyder.

After the whole tumour was removed I had just skin over here [wys na sy voorkop]. When I blew my nose this thing [wys na sy voorkop] would inflate. They made a plastic mask to put under the skin, which has replaced the bone. Then I needed three more operations on my eye. I have a light weight inside my upper eyelid to keep the eyelid down. Even so I can never close my eye completely. I can also not see clearly, it’s as if I see at an angle. They also took cartilage from my ear and put it inside my lower eyelid so that the eyelid can stay in shape.

Die outeur het John 'n koerantberig (*Rapport*, 2000) gewys waarin die Wagtoring-organisasie aangekondig het dat lede wel in lewensgevaarlike situasies bloedoortapping mag ontvang, maar dat hulle dit op hulle eie risiko doen. Die implikasie van die artikel is dat daar nie teen hulle opgetree sou word nie, maar dat dit “as 'n oomblik van swakheid” vertolk sal word. Dis te verstane dat hy geweier het om te aanvaar dat die berig waar kon wees.

Vir meer inligting oor die relatiwiteit van waarheid in die Wagtoring-organisasie, word die leser verwys na Reed (1990) en Grobler (1995).

Om met sogenaamde waarhede, waarvoor 'n mens jouself vandag moet gee, maar wat môre ongeldig kan wees, te lewe, kan tot dissonansie en emosionele onveiligheid lei, wat uiters skadelik vir die psige is. Lede moet van dag tot dag probeer sin maak uit veranderende waarhede deur daarvoor te rasionaliseer en deur van verdedigingsmeganismes soos repressie en projeksie gebruik te maak. Die Wagtoring-organisasie se aanvaarding van relatiwiteit van waarheid behels baie meer as net inkongruente terugvoer uit die omgewing. In sommige gevalle keur die Organisasie dit goed dat lede die waarheid verswyg en leuens vertel en word dit selfs aangemoedig.

4.2 Die aanvaarbaarheid van die vertel van leuens

Wagtoring-lede word deur die Organisasie toegelaat om “waar nodig”, leuens te vertel. As 'n lid vir die onthalwe van die Wagtoring se bediening 'n leuen vertel, word dit nie as 'n leuen beskou nie: “Did she lie? No she did not. She was not a liar. Rather, she was using theocratic war strategies, hiding the truth by action and word for the sake of the ministry” (*Watchtower*, 1957:2).

In *Insight in the Scriptures* (1988:245) verskyn die volgende:

While malicious lying is definitely condemned in the Bible, this does not mean that the person is under obligation to divulge truthful information to people who are not entitled to it.

Mary het die volgende hieroor gesê:

Members are taught that telling lies are in order. I found that most members lied constantly and did disobedient acts, such as having a beard, carrying a firearm, having ‘worldly’ friends, having low meeting attendance and low door to door activity, dressing improperly, smoking and premarital sex for all ages. They did this and tried their best not being found out.

Cecelia se ervaring hieroor was soos volg:

Jehovah’s Witnesses are not allowed to go on radio or TV, they believe that they are right, they don’t have to defend themselves. But Jehovah’s Witnesses lie as well ...

Chris onthou 'n besoek wat hy en 'n ouer man aan 'n gesin gebring het om die boodskap van die Wagtoring-organisasie te verkondig. Die gasheer het hom 'n vraag gevra wat hy nie kon beantwoord nie en hy het erken dat hy

nie weet nie. Ná die besoek het die ouer man hom ernstig tereggewys en vir hom gesê: “If you have to lie, then lie. Never tell anybody that you don’t know.” Chris het gesê:

One thing that we have learned – it was consequently applied: You may give false information to a person, you may lie to him. And it is not a sin, because if you lie to someone because the answer to that question has got nothing to do with him, it is not considered a lie. It is just a way of giving information to get rid of someone.

Hoe het Chris dit reggekry om die ongemak wat hy oor die vertel van leuens gevoel het, uit die weg te ruim? Chris se toegewydheid aan die Organisasie het dit op ’n manier vir hom “makliker” gemaak om te aanvaar dat leuens soms nodig is as dit in die Organisasie se belang is. Hieroor sê Festinger (1964:156):

Dissonance reduction undoubtedly proceeds by thinking about, considering and reconsidering, and re-evaluating these dissonant cognitions until adequate reinterpretations are invented or discovered.

Die skep en instandhouding van kognitiewe dissonansie deur geslote, hoë-eise-groepe word in die volgende afdeling bespreek.

Normaalweg kan kinders die terugvoer uit hulle omgewing antisipeer, wat aan hulle selfvertroue gee om te waag. Kinders wat in die Wagtoring-organisasie opgroei, weet egter skynbaar nie watter nuwe waarheid volgende aan die orde van die dag gaan wees nie. “Reg” is wat die Organisasie op ’n spesifieke tydstip voorskryf, nie omdat dit noodwendig universeel moreel eties is nie, maar bloot omdat dit is hoe die “nuwe lig” op daardie tydstip deur die Organisasie verstaan word. Mōre kan dit moontlik uitgedien wees. Gister se “nuwe lig” moet geïgnoreer word. Lidmate word selfs verbied om ou literatuur van die Organisasie te lees en te bestudeer. Dit lei noodwendig tot ’n houding van fatalisme, in die sin dat lede slaafs navolg wat vandag as die waarheid geld, al kan dit tot verleentheid, verwerping, siekte en selfs die dood lei, met die volle wete dat niesteenstaande vandag se opofferings, alles mōre kan verander.

4.3 Die skep en instandhouding van kognitiewe dissonansie

Een van die gevolge van ’n gebrek aan kongruensie en voorspelbaarheid uit die omgewing is dat dit tot dissonansie by die individu kan lei.

Jehovah se Getuies wat deur-tot-deur-werk doen, word oor die algemeen deur mense verwerp of ten minste vermy. Waarom volhard Wagtoringlede, in die lig van byvoorbeeld verwerping en spot, met wat hulle doen, veral as hulle nie gedwing word om dit te doen of selfs daarvoor betaal word nie? Om dit te probeer verstaan, word vervolgens na die teorie van kognitiewe dissonansie gekyk.

Die teorie van kognitiewe dissonansie is deur Festinger (1962; 1964) bekendgestel. Dit handel oor die mens se behoefte om sin en betekenis in sy/haar omgewing en uit sy/haar gedrag te vind (Festinger, 1962:3). Daarom probeer hulle om lewens te lei wat vir hulle sin maak.

Gouws, Louw, Meyer en Plug (1982:154) beskryf kognitiewe dissonansie soos volg:

Kognitiewe dissonansie heers wanneer daar 'n disharmonie tussen twee of meer kognisies bestaan. Dit motiveer die persoon om konsonansie te bewerkstellig deur een of albei van die kognisies te verander.

Gerard (1992:323-327) noem die teorie van kognitiewe dissonansie “a discrepancy theory”. Hiervolgens veroorsaak kognitiewe dissonansie innerlike spanning wat die individu onder druk plaas om sy/haar innerlike konflik op te hef.

Kinders ontwikkel 'n **kognisie oor die self**, met ander woorde 'n opinie omtrent wie hulle is. Soos reeds gesê, hou ouers en belangrike ander mense 'n **ideale self** aan kinders voor, met die implisiete of eksplisiete boodskap: **Dit is hoe ons wil hê jy moet word**. Om deur hierdie belangrike ander mense aanvaar te word en by hulle erkenning te kry, streef die kind die ideale self na. As hierdie eise egter onrealisties is of as dit te veel verskil van die kind se persoonlikheid en kognitiewe vlak van ontwikkeling, ontwikkel daar innerlike spanning en skuldgevoelens by die kind deurdat daar **'n verskil tussen 'n kognisie oor die “self” en 'n sekere optrede wat daardie selfkonsep skend**, ontstaan. Hierdie dissonansie skep 'n ongemak – of psigofisiologiese spanning – en die kind probeer gevolglik om dit uit die weg te ruim. Festinger (1962:3) vergelyk die drang om dissonansie uit die weg te ruim, met die drang om honger of dors te stil: “Cognitive dissonance can be seen as an antecedent condition which leads to activity oriented toward dissonance reduction just as hunger leads to activity oriented toward hunger reduction”.

Daar bestaan 'n gedragskode in die Wagtoring-organisasie. Penton (1988:125) en Watters (1987:92) verwys na 'n boek bekend as *Branch organization procedures* waarin 'n lys van 1177 moets en moenies voorkom. Hiervolgens word 'n ideale self vir lede gevorm deurdat eenvormigheid in gedrag, voorkoms en denke verwag word. Omdat kinders afhanklik is van hulle ouers en belangrike ander se erkenning, voel hulle verplig om hierdie ideale self na te streef, al kan dit teenstrydig wees met wie hulle regtig is en wil wees. As 'n kind in gebreke sou bly om aan hierdie eise te voldoen, kan hy/sy die afkeuring van ouers en kerkleiers te wagte wees, wat tot skuldgevoelens, skaamte en uiteindelik dissonansie kan lei.

Hoe skakel 'n mens kognitiewe dissonansie uit? Volgens Festinger (1962:182) is daar verskillende wyses waarop dissonansie verminder of uitgeskakel kan word, waarvan die volgende drie die belangrikste is:

- Die oorspronklike beginsel of houding (wat nie strook met die persoon se gedrag nie) kan verander of genegeer word. Chris kon byvoorbeeld, toe daar van hom verwag is om 'n leuen te vertel, besluit het om sy houding dat 'n mens nie leuens mag vertel nie, te verander. Hy het nie hierdie keuse gemaak nie want dit was sy morele oortuiging dat die vertel van leuens verkeerd is.
- Die belangrikheid van die konflik kan geminimaliseer word. Chris kon dit ook nie doen nie want die konflik het hom bygebly. Dit is nie deel van sy persoonlikheid om 'n konflik te minimaliseer om sodoende die kognitiewe dissonansie uit te skakel nie.
- Nuwe inligting kan bygebring word om die gedrag te regverdig. Chris het hierdie uitweg, naamlik rasionalisasie of regverdiging, gekies: Met die aanmoediging van die Organisasie mag hy glo dat leuens soms nodig is om 'n persoon te help om die paradys op aarde te beërf. Gevolglik hoef die lid nie sy gedrag te verander of sy beginsels te bevraagteken nie, en die konflik is uit die weg geruim.

In Chris se geval is die uitweg van rasionalisasie aan hom voorgehou om kognitiewe dissonansie uit die weg te ruim. Maar kognitiewe dissonansie word ook tot die voordeel van die Wagtoring-organisasie, wat dit by lede skep en in stand hou, gebruik.

Eerstens word dit geskep en in stand gehou met die doel om lede se gedrag te beheer. Baron en Byrne (1987:139) verduidelik soos volg:

Feelings of inconsistency are generated by ascertaining that the potential member has high ideals and values but has often fallen short of them in actual behavior. Although most people fall short of their ideals, brainwashers emphasize these inconsistencies to build up strong feelings of guilt and dissonance which can be resolved by committing oneself to the cult – a major change in behavior (eie beklemtonings – MAV).

Alle lede van die Wagtoring-organisasie, kinders ingesluit, se gedrag en werk word gemonitor. Soos reeds verduidelik, moet hulle aan sekere standaarde en 'n werksprogram voldoen. Indien hulle dit nie kan of wil doen nie, volg daar afkeuring, 'n verlies aan erkenning en aanvaarding, en selfs straf. Afkeuring deur die Organisasie impliseer ook afkeuring deur God, omdat die implikasie is dat die kind God nie lief genoeg het om vir Hom opofferings te maak nie. Kinders het nog nie die vlak bereik waarop hulle hul kan distansieer, hulle omgewing krities kan beskou en kan dink:

“Dis nie my skuld nie.” In so ’n beheerde omgewing word ’n kind uitgelewer aan skaamte en skuldgevoelens. Mary het haar gevoelens soos volg gedeel:

Jehovah’s Witness children have to make speeches of approximately five minutes in front of the congregation at times. The speech is then reviewed and feedback of your speaking abilities are then forwarded to you with points on which you must concentrate.

Children must also prepare for meetings. This entails going through material, i.e. books beforehand in order to give correct answers in discussions and answer questions. Meetings in my case was for one hour on a Tuesday evening, two hours on a Thursday evening and two hours on a Sunday afternoon. Going from door to door was done two times a week.

Die gevolg van die ontoepaslike eise was dat Mary soms nie alles kon doen wat van haar verwag is nie en dan skaam en skuldig gevoel het.

Die tweede wyse waarop die Organisasie kognitiewe dissonansie tot sy voordeel gebruik, is deur ’n toestand van innerlike konflik te skep waar die “ek” teen die “self” draai. Hierdie proses van beïnvloeding bestaan uit die volgende twee vlakke:

Figuur. 1: Sielkundige prosesse by vlakke van toewyding

Vlakke van toewyding	Rede vir toewyding	Indien gekonfronteer	Lokus van kontrole
1. Eerste vlak toewyding	Rede vir van toewyding in eerste fase: Geloof	Verdedig die Organisasie: fokus is op Organisasie	Eksterne lokus van kontrole
2. Tweede vlak van toewyding	Rede vir toewyding in tweede fase: Instandhouding van die nuwe selfkonsep	Verdedig die self: fokus op ego-instandhouding	Interne lokus van kontrole

Die aanvanklike rede vir John se weiering van ’n bloedoortapping tydens sy operasie was waarskynlik identifikasie met sy ouers se geloof en die reëls van die Organisasie. Dit verteenwoordig optrede vanuit ’n eksterne lokus van kontrole. Maar in ’n stadium tydens sy kinderjare het John dié norme- en waardestelsel geïnternaliseer en is ’n innerlike gevoel van verantwoordelikheid by hom geskep. Volgens Carl Rogers (Meyer *et al.*, 1997:461) het die waardes wat van ander oorgeneem is, die sogenaamde

conditions of worth, sy selfkonsep gevorm. *Conditions of worth* is wat die Organisasie via die ouers daarstel, wat John by sy selfkonsep ingesluit het om hulle liefde en goedkeuring te behou. Enige ervaring of gedagte wat teen hierdie geïnternaliseerde waarde indruis, byvoorbeeld die gedagte om 'n bloedoortapping te aanvaar, word deur hom verwerp omdat dit nie deel van sy selfkonsep is nie (Schlenker, 1992:342-344).

Wanneer ander persone se *conditions of worth* deur die persoon geïnternaliseer word, is die lokus van kontrole intern. John het sy *conditions of worth* verdedig om sy eie selfkonsep in stand te hou, al was dit 'n selfkonsep wat gevoed is met onrealistiese en selfs lewensgevaarlike sienings. Om in hierdie stadium hierdie waardevoorwaardes te negeer, sou 'n konflik tussen die "ek" en die "self" ontketen, wat baie bedreigend vir die psige kan wees. Die weg van die minste weerstand is om die selfkonsep in stand te hou, al kan dit tot emosionele skade lei, en al kan die lid sien dat die saak wat hy/sy verdedig en waarvoor hy/sy opoffer nie water hou nie. 'n Voortdurende toestand van dissonansie word sodoende geskep en in stand gehou, waartydens boodskappe vanuit die omgewing wat indruis teen die onrealistiese selfkonsep, verwerp word.

They have a righteous cause, which tends to alleviate their own consciousness of guilt and failure, and this becomes a drug that insures their continued obedience with a fanaticism that no logic seems able to dismantle. Like the heroin addict who needs his fix, the cause ... is their drug that must be retained at any price, even to the point of death (Watters, 1993:3).

'n Antwoord op die vraag wat vroeër gestel is, naamlik: "Waarom volhard mense, in die lig van byvoorbeeld verwerping en spot, met wat hulle doen, veral as hulle nie gedwing word om dit te doen of selfs daarvoor betaal word nie?" kan dus soos volg lui: Dit kom voor of lidmate van die Wagtoring-organisasie hulle gedrag voortsit ten spyte van die verwerping wat dit kan uitlok, omdat hulle hul waarskynlik in die tweede fase van toewyding bevind, waar gedrag nie uit dwang gemotiveer word nie, maar omdat dit die selfkonsep wat deur die Organisasie daargestel is, in stand hou en herbevestig. Kinders identifiseer met hulle ouers en beweeg geleidelik van 'n eerste vlak van toewyding waar hulle vanuit die eksterne aansporing van hulle ouers optree, na die tweede vlak, waar hulle as gevolg van interne aansporing optree. Hier word die selfkonsep wat deur die Organisasie geskep is en geregleer word, in stand gehou.

4.4 Die skep van wantroue deur die verpligte rapportering van sogenaamde ongehoorsaamheid

Soos reeds aangetoon, benodig kinders stabiliteit betreffende die waarhede wat aan hulle voorgedra word, asook kongruente terugvoer uit

hulle omgewing en prestasie-eise wat nie bo hulle vermoë is nie. Saam met hierdie behoeftes bestaan die behoefte by kinders, trouens by alle mense, om stabiele verhoudings te stig en in stand te hou. Een van die aspekte van 'n gesonde verhouding is vertroue. Die huis en die vertroude vriendekring is die plek waarheen 'n mens jou twyfel en vrae omtrent dinge in die wêreld behoort te kan neem, sonder om te vrees dat dit oortertel en teen jou gebruik kan word.

Vir Wagtoring-lede is die Organisasie die hoogste gesag. Bevraagtekening van die Organisasie se werkswyse of kritiek daarteen word as ongehoorsaamheid beskou en enige ongehoorsaamheid moet gerapporteer word. Dit lei tot 'n tipe spioenasie waar lede sogenaamde ongehoorsaamheid of "swakhede" wat hulle raaksien, moet rapporteer. Om hierdie rede sal 'n man dit nie met sy vrou deel as hy twyfel in een van die Organisasie se leerstellings nie, en andersom. Indien twyfel met 'n eggenoot, ouer, kind of vriend gedeel word, moet dit onmiddellik gerapporteer word. Daar word teen die ongehoorsames opgetree deur die ontneming van voorregte of 'n vergadering met 'n paneel ouer manne waar die lid sy of haar optrede moet verduidelik. As hy/sy nie berou toon nie, kan die gemeente ingelig word oor die oortreding. Die lid moet dan vir 'n tydperk (gewoonlik 'n paar weke) die byeenkomste soos gewoonlik bywoon, maar niemand mag in daardie tyd met hom/haar praat nie. Dit sluit selfs sy/haar onmiddellike huisgesin in.

Chris verduidelik dié wyse van straf uitdeel:

They will declare you a "lost sheep" and you will for a while be placed under censure. They will let you stand in a corner where you are not allowed to speak. They will watch you and one day one of them will say. 'Right, this man is back. He can come back.' Then they will explain to everybody why you had to stay in the corner. It is actually an extremely childish set-up if you look at it.

Vir getroue lidmate wat nie 'n vriendekring buite die gemeente het nie, is so 'n straf baie swaar. Indien 'n lidmaat glad nie berou toon nie, kan hy/sy deur die Organisasie geëkskommunikeer word (lidmaatskap word beëindig). So 'n persoon word dan as 'n lewende dooie behandel en niemand in die Organisasie of selfs in sy/haar eie gesin mag met hom/haar gesels of hom/haar selfs groet nie. Tessa, wat as Getuie opgegroeie het, het haar as jong volwassene tot die Christendom bekeer. In daardie stadium het sy in dieselfde dorp as haar gesin (haar ma, broers en susters) gewoon. Sedert sy die Wagtoring-organisasie verlaat het, het haar ma opgehou om haar te groet en ignoreer sy haar asof Tessa nie bestaan nie. Dit het vir Tessa intense emosionele pyn besorg.

4.5 Die verbod op deelname aan kompeterende sport en die viering van verjaarsdae en Kersfees

Verskeie navorsingsprojekte met kinders (Berk, 2003:448) dui daarop dat skoolgaande kinders se selfkonsep gevoed word deur hulle sosiale verhoudings, akademie, sport en kulturele bedrywighede. Al die verskillende sienings van die self, tesame met 'n verbeterde kognitiewe vermoë om inkomende inligting te interpreteer, stel kinders in staat om 'n oorkoepelende idee van die self (algemene selfkonsep) te ontwikkel, asook 'n sekere wêreldsiening.

Die kind in 'n Jehovah se Getuie-huisgesin mag nie “wêreldse” vriende hê nie, nie hulle eie of maatjies se verjaarsdae vier nie, nie deelneem aan landsvlaghysings en die sing van die nasionale volkslied by die skool nie, nie godsdiensterieodes bywoon nie en nie Kersfees vier nie. Hulle is verplig om volwassenes te vergesel en van deur-tot-deur traktate uit te deel. Dit beteken dat kinders hulle tussen maatjies op die speelgrond en in die klaskamer bevind, maar nie vriende mag maak nie.

Vervolgens beskryf sommige van die respondente hulle ervarings van isolasie en eensaamheid. Mary sê die volgende:

As Jehovah's Witness I experienced school as being an outcast. It was arranged with the Principal that I should stand in the corridor while Bible Study periods were conducted. This made me feel ashamed as I was the odd one out ... I was not allowed to have friends at school as they were classified as being part of the 'world'. I was lonely during breaks ... I was not allowed to attend birthday parties as they were once again part of the 'world'. My birthday was also never remembered, as Jehovah's Witnesses do not partake in this kind of celebration ... Sport activities especially on a competitive level was not permitted. I was an athlete and was not allowed to partake as this was seen as a kind of war. This made me feel angry due to the fact that the congregation stopped me from developing one of my talents. I also realize now that I was also restricted in the sense that there was no time for attending athletic competitions as I was forced to go from door to door during that time. This was a problem from the age of 14 years onwards. The teachers constantly requested my father's approval in order for me to participate in athletics.

Chris vertel:

When I started doubting the Witnesses, I became extremely lonely, as they totally isolated me. I then started to play golf ... contrary to my physical state. I am cerebrally disabled. I started playing golf with one arm. Then I started to achieve. This was the main thing, also with golf: You may take part in sports, but you should not excell. That is not acceptable ... They totally isolate you. They take you out of the community and then you become extremely dependent on the group. It is the only place where you have friends and you look forward to the meetings to see your friends.

Tessa het die verpligte isolasie as verwerping deur ander mense beskou:

My experience as a Jehovah's Witness, as a child, is ... my strongest recollection is that of great loneliness. You always felt different, as if something is wrong with you. Things that are normal for other children, like birthdays. I always felt that I was never 'born', that is why I had no birthday celebrations ... You feel totally rejected the whole time ... In school I had to sit at the back of the classroom during religious studies. You may not at any time say anything or take part in these classes. I felt like a leper. You are there, but you are not a part of it.

The family was always a problem because we were expected not to see, talk to or visit 'worldly' people. Nephews, nieces, aunts, uncles were kept at a distance so that they could not influence us. You never learn what the concepts 'family' and closeness mean. My grandparents were Christians and we only saw them on special occasions, although we lived in the same town. When my grandfather died two years ago I cried so much because I realised I never really knew him, although I wanted to with my whole heart.

Volgens Chris is daar 'n bykomende rede waarom daar van kinders verwag word om deur-tot-deur-werk te doen:

When I started doubting and criticizing the Watchtower, a process or time of evaluation or punishment followed. During this time, [...] meetings were held ... Instead of a one on one meeting, there was one Elder, and he brought his son with him. The boy was about 9 or 10 years old. This is of course a tactic which I knew about and that we also used during field service. You take a child with you so that the person that you are visiting will not be rude to you in front of the child. This makes the people you visit more accommodating – it 'stuns' them for a while so that you can strike the first blow (eie beklemtoning – MAV).

4.6 Beheer oor denke

Daar word van lede verwag om die Organisasie se standpunte as die enigste waarheid te aanvaar en die literatuur van die Wagtoring-organisasie getrou te bestudeer. Lede word ontmoedig en selfs verbied om ander literatuur te bestudeer of ander standpunte te oorweeg. Beheer oor denke sluit onder meer die volgende in:

4.6.1 Beheer oor inligting:

Lede word geleer dat hulle teenstand van die wêreld moet verwag en dit moet vertolk as 'n aanval van die duiwel af. Enige afwysing of verwerping van lede is juis vir hulle 'n bevestiging dat hulle op die regte pad is. Enige kritiek of teenstrydige inligting teen die Organisasie word onmiddellik geblokkeer en as leuens wat deur die duiwel teen "God se organisasie" uitgedink is, bestempel. Lede word geleer dat twyfel oor die Organisasie gelykstaande is aan ongehoorsaamheid en dat twyfel ontstaan omdat lede slegs oor gedeeltelike kennis van die "waarheid" beskik. Gedeeltelike kennis is onbetroubaar en

gevaarlik. Lede moet die antwoorde van die Organisasie aanvaar, met die verduideliking dat God sy waarheid op sy eie tyd beskikbaar sal stel.

Wanneer lede eers gedissosieer (hulle lidmaatskap beëindig) is, is ander Getuies onder 'n streng verpligting om niks met hulle of hulle idees te doen te hê nie, al is dit hulle eie gesinslede. Hulle mag glad nie die gedissosieerde lede se briewe of iets wat hulle geskryf het lees nie, aangesien die Organisasie dit steeds as gemeenskap of broederskap, deur middel van hulle briewe of geskrifte, met die gedissosieerde lede beskou. Bestaande lede kry dus nie die geleentheid om die argumente van die gedissosieerde lid te lees en dit in ag te neem nie.

Die volgende aanhaling uit *Die Wagtoring*, (1928:90), is 'n bevestiging van hierdie reël:

All who claim to be in harmony and yet persist in causing controversies by criticism and fault finding, are not a part of the Society, and should not be counted as such ... The loyal and faithful ones should not ... permit their time to be taken by controversies. Where there are some who want to fight, let them go out and fight somebody else. In nearly every instance, it will be found that those who are opposing the Society and the work, and therefore causing division... in fact these do not know what brotherly love means ... At this time there is a great work to be done. Any papers or letters that are circulating scurrilous matter against bretheren should be disregarded because the same is evil-speaking and contrary to the Scriptures and the parties who circulate them are not taking a Scriptural course.

4.6.2 Verbod op kritiese denke:

Kritiese en selfstandige denke word in *Die Wagtoring* (1983a:27) bestempel as van die duiwel af. Enige vraag wat 'n lid het, moet aan die Organisasie gerig word, en die antwoord vanaf die Organisasie moet as die enigste en ware antwoord aanvaar word.

4.6.3 Voorskrifte vir godsdiensrituele (beoefening) namens gemeentes gedoen:

Die tweeweeklikse tydskrif, *Die Wagtoring*, wat wêreldwyd onder lede versprei word, bevat alle voorskrifte vir godsdiensbeoefening. Pretorius (1997) het gedurende sy doktorsale navorsing oor die Jehovah se Getuies besluit om gereeld die dienste van dié Organisasie by te woon ten einde die lede as mense te leer ken en insig in en empatie met hulle alledaagse lewe te ontwikkel. Iets wat hom besonder sterk opgeval het, is dat *Die Wagtoring* alle voorskrifte vir godsdiensbeoefening bevat. Die dele waaruit die lede tydens eredienste uit hulle Bybel, die “New World

Translation”, moet lees, die liedjies wat hulle moet sing, selfs die preek oor die stukkie wat gelees word, is alles in *Die Wagtoring* opgeteken. Hy het ervaar dat ’n mens glad nie hoef te dink nie. Jy kan net ontspan en daar wees, alles word vir jou gedoen; daar word namens jou gedink en besluite word namens jou geneem.

4.7 Selfdifferensiasie en die implikasies van ’n simbiotiese kollektiewe self

Bordens en Horowitz (1995:47) deel die inligting oor die self op in die private, openbare en kollektiewe self. Die private self bestaan uit evaluasies oor onself, die “ek is ...”-gedagtes. Die openbare self is die self wat ons aan ander voorhou: “Mense ... (ongespesifiseerd, oor die algemeen ...) dink ek is ...”. Die kollektiewe self is wat spesifieke groepe en mense wie se opinies belangrik is, van die persoon dink “In my gesin word ek beskou as ...” of “By die werk dink mense ek is ...”.

Sou een “self” meer dominant wees as ’n ander, en in watter omstandighede? Volgens Bordens en Horowitz (1995:48) neem die verskillende aspekte van die self nie dieselfde hoeveelheid plek in die selfkonsep in nie. Die relatiewe belangrikheid van enige aspek van die self word hoofsaaklik deur die kultuur of groep waarin die persoon lewe, gedetermineer. In individualistiese omgewings soos die VSA is die private self oor die algemeen meer dominant, terwyl die openbare en veral die kollektiewe self belangriker is in kulture soos dié van Japan en Afrika waar die self so ontwikkel dat die persoon inpas en in harmonie met ander saamleef (Bordens & Horowitz, 1995:48). Die spreekwoord: “In America, the squeaky wheel gets the grease and in Japan, the nail that stands out gets pounded down,” is hier sprekend van die wyse waarop die idees van die self teenoor ander (of saam met ander) aan die norme en waardes van so ’n kultuur verbind is (Markus & Nurius, 1991:224-253).

Die sogenaamde **interafhanklike idee van die self** wat byvoorbeeld in Afrika en in sommige Oosterse kulture gevind word, beteken nie noodwendig dat daar so ’n totale simbiotiese eenwording (*merging*) van die self en die ander plaasvind dat dit noodwendig ongunstige gevolge vir die psige inhou nie. Die menslike identiteit kan op geïntegreerde wyse meer individualisties, of as deel van die groep ontwikkel, maar die gemene deler is dat mense terugvoer vanaf verskillende, soms uiteenlopende bronne benodig sodat standpunte vergelyk kan word, nuwe insigte kan ontwikkel of bestaande standpunte bevestig kan word.

Dit kom voor asof die aanmoediging van die kollektiewe self en die ontmoediging van die individuele self in die Wagtoring-organisasie ’n stap

verder as die **interafhanklike idee van die self** geneem word, deur kritiese denke en individualiteit heeltemal te ontmoedig. Soos reeds gesê, is kritiese en selfstandige denke ontoelaatbaar. Trouens, alle aspekte van menswees, naamlik die intellektuele, emosionele, wils-, fisiese, geestelike en sosiale aspekte word deur die Organisasie geraak (Stoker, 1994:212; Venter, 1998:45). Om beheer oor alle persoonsaspekte te verkry, moet 'n toestand van intellektuele, psigiese en geestelike afhanklikheid van die individu teenoor die Organisasie geskep word. Dit word gedoen deur die individu van die buitewêreld te isoleer en hom/haar slegs op sy affiliasie met die Organisasie aangewese te maak.

Cults cannot effectively condition joiners unless the cult group is the joiners' only group of affiliation. An individual who has only one group affiliation has self-concept and self-esteem that are totally dependent on retaining membership in that group. The completely dependent individual is then willing to do whatever it takes to retain membership in the group (Kent, 2005:5).

Hoe word hierdie klaarblyklike oordrywing van die kollektiewe self deurgevoer en beheer oor individue behou?

Dit begin in die gesin, waar selfdifferensiasie 'n wesenlike kenmerk is van gunstige en positiewe emosionele ontwikkeling. Selfdifferensiasie is die vermoë om emosionele distansie of outonomie te handhaaf, terwyl die individu steeds tot intimiteit (geestelik, sielkundig en liggaamlik) in staat is. Ideaal gesproke, moet die kind voel: **Ek is 'n deel van my gesin, maar ek word ook toegelaat en aangemoedig om myself te wees**. Kinders moet 'n begrip ontwikkel van hulle eie, en ander mense se rol in die gesin; volgens hulle eie ouderdomsvlak behandel word; hulle persoonlikheids-treke en individualiteit moet in ag geneem word en elkeen se persoonlike grense gerespekteer word. In die funksionele gesin waar selfdifferensiasie aangemoedig word, is daar gewoonlik oop kommunikasie. Kinders kan in vertroue na hulle ouers toe gaan en iets met hulle bespreek en niks word as 'n taboe-onderwerp beskou nie. In die geslote gesin is daar gewoonlik 'n kommunikasiestyl wat kinders ontmoedig om oor belangrike sake te praat. In sulke gesinne of groepe word individualiteit, selfeienaarskap en 'n neiging tot selfdifferensiasie gewoonlik nie geduld nie.

Furnari (2005:1) is van mening dat kinders in groepe soos die Wagtoring-organisasie baie kwesbaar is, deurdat hulle waarskynlik uitgelewer is aan volwassenes in die groep (nie hulle eie ouers nie) wat via die ouers beheer oor die gesin kan uitoefen. In die Wagtoring-organisasie kan individue hulle tot hoofsaaklik een inligtingsbron wend, naamlik die Organisasie se eie literatuur, wat objektiewe beoordeling van die Organisasie se werkswyse nog onwaarskynliker maak. Furnari (2005:3) sê:

A child's parent, who is in a dependent, regressive state due to being under the influence of the group's leader(s), is prone toward abusive practices and power over children is often the only power this parent may have. Most adults in closed, high-demand groups live in a state of unpredictability, in that one never knows when the 'axe will fall' and the member will be disciplined (shunned, put in the 'hot seat', lose privileges, etc.).

Wanneer 'n ouer se omgewing onvoorspelbaar is, kan die ouer se gedrag teenoor die kind ook onvoorspelbaar wees wat ondersteuning en fisiese en emosionele sorg betref. Hierdie onvoorspelbaarheid belemmer die kind se vermoë om 'n sin vir veiligheid of konsekwentheid in sy omgewing te vind, asook toereikende identiteitsvorming.

Volgens Cecelia was haar ma 'n koue en emosioneel onbetrokke persoon. Sy is van mening dat haar ma se persoonlikheid in 'n sekere mate deur haar geloof gevorm is, en andersom. Sy het 'n meer hegte verhouding met haar pa gehad. Hy was nie 'n Jehovah se Getuie nie en hy het volgens haar normaliteit in haar lewe ingebring. Sy beskryf hom as goedgehartig en meelewend. Hy het gesterf toe sy vyftien was. Volgens Cecelia het haar ma die strategie van "verdeel en oorwin" in hulle gesin toegepas, waardeur sy daarin geslaag het om almal in die gesin aan haar, die moeder, lojaal te maak en onderling van mekaar te laat wegdryf. Dit het Cecelia magteloos en gefrustreerd laat voel. Op 'n keer het sy, na 'n besonder heftige woordewisseling met haar ma, opgespring en haar kop aanhoudend teen die muur gestamp. Haar ma het hierop gereageer deur Cecelia te blameer vir die emosionele uitbarsting en haar selfbeserende gedrag.

Die proses wat hier plaasvind kan soos volg deurgetrek word na die werkswyse in die Organisasie. Indien lede nie die reëls gehoorsaam en daarmee volhou nie, of daarteen rebelleer, beland hulle in konfliktsituasies met gesinslede, vriende en die kerkbestuur, wat 'n ernstige emosionele krisis kan veroorsaak. In hoë-eise-groepe soos in die Wagtoring-organisasie, dra die Organisasie geen verantwoordelikheid vir die lid se emosionele krisis nie. Die probleme wat lede ervaar, is hul eie verantwoordelikheid. Die redes wat aan lede voorgehou word vir hulle emosionele krisis is geestelike onvolwassenheid, ongehoorsaamheid, dat hulle nie bereid is om God ten volle te volg nie, ensovoorts. Al wat lede kan doen om die emosionele krisis te bowe te kom, is om toe te gee en weereens aan die eise van die Organisasie te voldoen.

The key to mind control is the maintenance of this state of dissociation for a significant period, so that in this state of extended emergency, the victim must identify with the captor (McManus & Cooper, 1984:23).

In Cecelia se geval is sy ook deur haar ma vir haar emosionele krisis geblameer en kon sy net tydelike verligting van haar emosionele krisis vind deur toe te gee dat haar selfbeseerende gedrag aan haar eie geestelike swakheid te wyte was.

I get resentful. I have lived 37 years as a lie. Through the separation with my mother, I have been able to feel the rage. When you are in a cult, your personality is disintegrated. After the church episode [na beëindiging van lidmaatskap] I was able to look at my mother through God's eyes. I saw her as a little lifeless curled up ball. No colour. Through this I was able to deal with the things that she did to me, but I am still dealing with the consequences.

5. Opsomming

Gehoorzaamheid, eenvormigheid en lojaliteit kan goeie kwaliteite wees – groepe het dit nodig om te funksioneer. Maar wanneer kan gehoorzaamheid 'n mens benadeel? Bordens en Horowitz (2002:283) noem dit *destructive obedience* en sê dat dit voorkom wanneer gehoorzaamheid teenoor 'n saak of aan 'n groep oordryf word en dit skade aan die self, die omgewing en ander berokken.

In die Wagtoring-organisasie bestaan daar 'n alles-of-niks siening waarvolgens lede wat die Organisasie bevreemte, die gevaar loop om verwerp te word en letterlik soos dooies behandel te word vir solank as wat die bestuur dit nodig ag. Die uitwerking hiervan op kinders is baie erg. As die bestuur van 'n gemeente in 'n geslote, hoë-eise-groep sou besluit om 'n kind te straf, is daar nie veel wat 'n ouer kan doen om die kind te beskerm nie.

Wanneer lidmaatskap by enige organisasie van mense vereis om hulle outonomie en reg op besluitneming en selfbeoordeling op te gee, kan dit net nadelig wees. In die gevalle onder bespreking is hierdie eise wel aan die respondente gestel.

Gebruik in die Wagtoring-organisasie beïnvloed al die belangrike aspekte van menswees by kinders. Op kognitiewe vlak word hulle geleer dat waarheid relatief is; moet hulle rasionaliseer oor hulle waardes, soos om leuens te vertel wanneer nodig. Hierdie tipe beheer is baie nadelig vir kinders, omdat hulle gedurende hul kinderjare nie die geleentheid kry om die noodsaaklike stappe van vertroue, outonomie en inisiatief te ontwikkel nie. Die vier respondente wat in die Organisasie opgegroe het, het almal gevind dat hulle weens die reëls wat op hulle afdwing is, vereensaam het en probleme ervaar het om hegte verhoudings te stig en in stand te hou en niemand kan vertrou nie.

Op emosionele vlak ervaar hierdie kinders gevoelens van eensaamheid, skuldgevoelens en vrees vir verwerping. Emosies kan nie uitgeleef word nie, omdat gevoelens nie gedeel kan word nie. Hierdie onderdrukking van gevoelens kan tot psigosomatiese siektes lei. Omdat daar totale gehoorsaamheid van die Jehovah se Getuie verwag word, al weet die persoon nie watter waarheid môre aan die orde van die dag gaan wees nie, kan dit tot 'n houding van fatalisme lei.

'n Bykomende gevaar is dat die verbod op bloedoortappings tot gevolg kan hê dat Jehovah se Getuie-kindere se gesondheid en lewens in gevaar gestel kan word.

Psigofisiologiese opwekking word deur Elliot en Devine (1994:382-394) beskryf as 'n toestand van onderdrukking van gevoelens en rasionalisasie wat in die kinderjare begin en deur die persoon se lewe 'n patroon kan vorm, wat tot ernstige psigosomatiese en psigiese probleme kan lei.

Volgens die outeur se kennis leer kinders wat in die Wagtoring-organisasie opgroei gedurende hulle vroegste momente van selfevaluering dat hulle nie belangrik is nie en dat as hulle nie inpas nie, hulle gevaar loop om verwerp te word. Hulle groei op met standarde wat daargestel is en waaraan hulle moet voldoen. Omdat hulle graag hul geliefdes se erkenning en aanvaarding wil hê, voel hulle verplig om daaraan te voldoen. Intussen kan dié standarde enige dag verander, wat alle vorige opofferings nutteloos maak. Hulle leef in vrees omdat niemand die onmoontlike kan regkry nie, en ervaar skuldgevoelens wanneer hulle in gebreke bly om aan die Organisasie se eise te voldoen. In die woorde van Mary en Tessa:

Mary: All the restrictions made me feel ashamed of what I was and made me feel extremely lonely as I had no friends and no fun. I had a real dull childhood.

Tessa: To walk from door to door each Sunday morning was for me the most terrible thing. Saturday evening already I usually had a knot in my stomach. I felt so anxious. I am an introvert. Walking from door to door was totally against my personality. I also knew I had to do it, or else my name would be written down as disobedient. Also Jehovah God would be very cross with me. I could never disappoint God and the Organization. This whole thing made me to grow up with extreme fear, guilt and rejection. You never feel good enough for anything ... It took me three years of intensive therapy and reprogramming to get rid of this fear of rejection.

Selfs waar Jehovah se Getuie-ouers diep besorg oor en lief vir hulle kinders is, ontstaan die vraag nogtans of kinders in hierdie Organisasie onaangeraak deur bogenoemde werkswyses kan bly. Sal hulle nie probleme ervaar om in vryheid en verantwoordelikheid teenoor hulleself en hulle omgewing op te groei nie? Alles in ag geneem, is die slotsom

waartoe in hierdie artikel gekom word dat die Wagtoring-organisasie se gebruikte vrugbare grond is vir die ontwikkeling van patologie en psigosomatiese siektes, veral as lidmaatskap in die kinderjare begin.

6. Aanbevelings

Die hoofdoel van hierdie artikel is om by opvoeders en ander volwassenes wat met Jehovah se Getuie-kindere in aanraking kom 'n nuwe bewuswording te skep van die milieu waarin hierdie kindere opgroei. Daar word gehoop dat hulle voortaan nie as eienaardig of anders beskou sal word nie, maar bloot as mense met diep en werklike behoeftes aan aanvaarding, begrip en liefde.

- Opvoeders en ander volwassenes moet die spesifieke leefwyse van kindere in hierdie Organisasie in gedagte hou, en veral die sosiale en emosionele leemtes wat waarskynlik by hulle bestaan, in ag neem.
- Opvoeders en ouers behoort alle kindere met wie hulle in aanraking kom, se posisie na aanleiding van die eise van hulle omstandighede te oorweeg. Die eise wat 'n groep aan 'n kind stel behoort nie sy/haar regte ingevolge die Grondwet te oorheers nie, of die eise nou vanuit 'n kerk, kulturele agtergrond of 'n politieke ideologie afkomstig is.
- Alle kindere benodig 'n omgewing waarin hulle die dinge waarmee hulle in aanraking kom, kan bespreek en selfs bevraagteken, sonder om vir kritiek of verwerping bang te wees.

Bibliografie

- BALTER, L. & TAMIS-LEMONDA, C.S. (Eds). 1999. *Child psychology: a handbook of contemporary issues*. Philadelphia Pa.: Psychology Press.
- BARON, R.A. & BYRNE, D. 1987. *Social psychology: understanding human interaction*. 5th ed. Boston Mass: Allyn and Bacon, Inc.
- BENNER, D.G. & HILL, P.C. (Eds). 1999. *Social psychology: understanding human interaction*. 5th ed. Boston Mass: Allyn and Bacon, Inc.
- BERGMAN, J.R. 1992. *Jehovah's Witnesses and the problem of mental illness*. Clayton Calif: Witness Inc.
- BERK, L.E. 2003. *Child development*. Boston Mass: Allyn & Bacon.
- BHUGRA, D. 2002. Self-concept: psychosis and attraction of new religious movements. In: *Mental health, religion & culture*, 5(3). NY: Norton.
- BORDENS, K.S. & HOROWITZ, I.A. 2002. *Social psychology*. 2nd ed. NJ: Lawrence Erlbaum Publishers.
- DIE BYBEL: nuwe vertaling*. 1983. Kaapstad: Bybelgenootskap van Suid-Afrika.
- EISENBERG, N. & FABES, R.A. 1999. Emotion, emotion-related regulation, and quality of socio-emotional functioning. In: Balter, L. & Tamis-LeMonda, (Eds.), *Child psychology: A handbook of contemporary issues*. Philadelphia Pa.: Psychology Press: 318-338.

- ELLIOT, A.J. & DEVINE, P.G. 1994. On the motivational nature of cognitive dissonance: dissonance as psychological discomfort. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67(3):382-394.
- ERIKSON, E.H. 1968. *Identity: youth and crisis*. NY: Norton.
- FESTINGER, L. 1962. *A theory of cognitive dissonance*. Stanford, Calif: Stanford University Press.
- FESTINGER, L. 1964. *Conflict, decision and dissonance*. London: Tavistock Publications.
- FURNARI, L. 2005. Born or raised in high-demand groups: developmental considerations. In: *Cultic Studies Review*, vol 4(3).http://www.csj.org/infoserv_articles/furnari_leona_bornraised.htm
- GASSIN E.A. 1999. Identity. In: Benner, D.G. & Hill, P. (Eds.), *Baker Encyclopedia of Psychology and counselling*. 2nd ed. Grand Rapids, Mi.: Baker Books:604-605.
- GERARD, H.B. 1992. Dissonance theory: a cognitive psychology with an engine. *Psychological Inquiry*, 3(4):323-327.
- GOUWS, L.A., LOUW, D.A., MEYER, W.F. & PLUG, C. 1982. *Psigologie-woordeboek*. Johannesburg: McGraw-Hill Boekmaatskappy.
- GROBLER, J. 1995. Who is playing with the light switch? *Sentinel*, 1(2):3-4.
- INSIGHT IN THE SCRIPTURES*. 1988. Vol 2. Watchtower Bible and Tract Society: 985.
- KENT, S.A. 2005. Education and reeducation in ideological organizations and their implications for children. *Cultic Studies Review*, 4(2). http://www.csj.org/infoserv_articles/kent_stephen_implications_children.htm.
- LOUW, J.P. 1977. *Die Jehovah-getuies en die Bybel*. Pretoria: Sacum Beperk.
- MALON, D., PAULUS, M.J. & HURDLEY, W. 1994. The interacting self: its developmental aspects in psychotherapy. *Journal of Contemporary Psychology*, 24(1):51-61.
- MARKUS, H. & NURIUS, P. 1986. Possible Selves. *American Psychologist*, 41(9):954-969.
- MCMANUS, U. & COOPER, J.C. 1984. *Dealing with destructive cults*. Grand Rapids, Mi: Zondervan.
- MEYER, W.F., MOORE, C. & VILJOEN, H.G. 1997. *Personology: from individual to ecosystem*. Johannesburg: Heinemann.
- PENTON, M.J. 1988. *Apocalypse delayed: the story of Jehovah's Witnesses*. Toronto: University of Toronto.
- PRETORIUS, S. 1997. *Persoonlike mededeling*. Centurion. Julie, 15.
- RAPPORT. 2000. *Jehovagetuies in nood kan nou bloed kry*. Junie, 18.
- REED, D.A. (Ed.). 1990. *Index of Watchtower errors: 1879 to 1989*. Grand Rapids, Mi.: Baker Book House.
- REVELATIONS. 1988. *Openbaring: sy groot klimaks is op hande*. Watchtower and Tract Bible Society: 273.
- ROGERS, CR. 1961. *On becoming a person: a therapist's view of psychotherapy*. London: Constable.
- SCHLENKER, BR. 1992. Of shape shifters and theories. *Psychological Inquiry*, 3(4):342-344.
- STOKER, HG. 1994. *Die Jehovah se Getuies: 'n onchristelike kulte?* Th.D.-proefskrif. Potchefstroom: Potchefstroomse Universiteit vir CHO.
- TOBIAS, M.L., & LALICH, J. 1994. *Captive hearts, captive minds: freedom and recovery from cults and abusive relationships*. Alameda Calif: Hunter House, Inc.
- VENTER, MA. 1998. *Terapeutiese riglyne vir oudlede van destruktiewe kultes*. D.Ed.-proefskrif, Pretoria: Universiteit van Suid-Afrika.
- WATCHTOWER Bible and Tract Society. 1879. July, 18.
- WATCHTOWER Bible and Tract Society. 1952. No 61.
- WATCHTOWER Bible and Tract Society. 1957. January, 5.
- WATCHTOWER Bible and Tract Society. 1965. No 81.
- WATCHTOWER Bible and Tract Society. 1988. No 61.
- WATCHTOWER Bible and Tract Society. 1983a. January, 15. p27.
- WATCHTOWER Bible and Tract Society. 1928 March, 15. p90.

- WATTERS, R. 1986. Do cults follow the same patterns? *Bethel Ministries Newsletter*, 5(6)1-3, Nov./Dec.
- WATTERS, R. 1987. *Thus saith the governing body of Jehovah's Witnesses*. Manhattan Beach Calif: Bethel Ministries.
- WATTERS, R. 1993. Profile of a cult leader. *The Free Minds Journal*, 12(4):2-3.
- YOU CAN LIVE FOREVER IN PARADISE ON EARTH*. 1982. Early ed. Watchtower Bible and Tract Society.
- YOU CAN LIVE FOREVER IN PARADISE ON EARTH*. 1989. Late ed. Watchtower Bible and Tract Society.

Besonderhede van respondente

John

Geslag: manlik

Ouderdom ten tye van konsultasie: 27

Jaar van konsultasie: 1999

John het in die Wagtoring-organisasie opgegroeï en is steeds 'n lid.

Mary

Geslag: vroulik

Ouderdom ten tye van konsultasie: Middel-dertigerjare

Jaar van konsultasie: 2000

Mary het in die Wagtoring-organisasie opgegroeï en haar lidmaatskap beëindig toe sy in haar twintigerjare was.

Tessa

Geslag: vroulik

Ouderdom ten tye van konsultasie: Middel-dertigerjare

Jaar van konsultasie: 1999

Tessa het in die Wagtoring-organisasie opgegroeï en haar lidmaatskap beëindig toe sy in haar twintigerjare was.

Cecelia

Geslag: vroulik

Ouderdom ten tye van konsultasie: 41

Jaar van konsultasie: 1997

Cecelia het in die Wagtoring-organisasie opgegroeï en haar lidmaatskap op 37 beëindig.

Petra

Geslag: vroulik

Ouderdom ten tye van konsultasie: 27

Jaar van konsultasie: 1998

Petra het op 17 by die Wagtoring-organisasie aangesluit en haar lidmaatskap op 26 beëindig.

Chris

Geslag: manlik

Ouderdom ten tye van konsultasie: 28

Jaar van konsultasie: 1998

Chris het op 22 by die Wagtoring-organisasie aangesluit en sy lidmaatskap op 28 beëindig.